

PÄÄKIRJOITUS

Hyvinvointieroista syytä huolestua

Huono-osaisuudessa on merkittäviä eroja Varsinais-Suomen kuntien kesken. Tämä kävi ilmi Diakonia-ammattikorkeakoulun karttapalvelusta, joka perustuu suureen määrään huono-osaisuutta mittaavia muuttujia. Näihin kuuluvat muun muassa alkoholiuolleisuus, itsemurhat, työttömyys ja lastensuojelun kustannukset (TS 15.2.).

Kun huono-osaisuutta mittaavat muuttujat laitetaan yhteen, selviää, että Varsinais-Suomessa on eniten huono-osaisuutta Loimaalla, Turussa ja Salossa. Vähiten huono-osaisuutta on Ruskolla, Liedossa ja Maskussa. Loimaan synkkiä lukuja selittää erityisesti päihdehuollon avopalveluiden asiakasmäärä, joka on kuusinkertainen maan keskitasoon verrattuna. Loimaalla tehdään myös lasten-

suojeluilmoituksia enemmän kuin maassa keskimäärin.

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja alakäisiä on 40 prosenttia maan keskitasoa enemmän. Kyse voi tulla osin myös siitä, että sosiaalihuollon palvelut on järjestetty kaupungissa niin hyvin, että asiakkaat löytävät niiden piiriin useammin kuin muualla.

Toisessa ääripäässä Ruskolla tilanne on hyvä lähes kaikilla mittareilla. Lastensuojelun kustannukset laskivat 2010-luvun aikana. Väkivaltarikoksissa ja päihtyneenä tehdyissä rikoksissa oli kasvua 2010-luvun jälkipuoliskolla, mutta ne ovat silti vain puolet maan keskitasosta.

Loimaan sosiaali- ja terveysjohtaja Timo

Hokkanen arvioi tämän tyyppisten vertailujen kertovan muun muassa kunnan sijainnin vaikutuksesta hyvinvointiin. Joillain alueilla esimerkiksi tonttitarjonta voi olla sellainen, että kuntaan pystyy muuttamaan vain, jos on työpaikka. Hokkanen muistuttaa myös, että suoran syy-seuraussuhteen vetäminen päihteidenkäytön ja lastensuojeluilmoitusten välille olisi liiallista yksinkertaistamista, vaikka päihdet usein liittyvät lastensuojelutapauksiin.

Sosiaalipoliittisesti tehokkainta on kohdistaa toimenpiteitä kaikkein heikoimmin voiviin ryhmiin. Tähän tarvitaan riittävän kattavaa tietopohjaa, jonka perusteella toimenpiteitä voidaan suunnata. Tässä

Merkittävä muutos sosiaalipalvelujen tarjoamisessa tapahtuu vuoden 2023 alussa, kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa.

Diakonia-ammattikorkeakoulun karttapohja viitoittaa tietä. Karttapalvelua on jo hyödynnetty päätöksenteon tukena eri puolilla Suomea.

Merkittävä muutos sosiaalipalvelujen tarjoamisessa tapahtuu vuoden 2023 alussa, kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjoaminen siirtyy tuolloin kunnilta hyvinvointialueille. Keskeistä on pyrkiä kaventamaan alueiden välisiä eroja hyvinvoinnissa.

Se ei saa kuitenkaan tapahtua heikentämällä hyvin pärjävien alueiden tilannetta, vaan parantamalla heikoimmin menestyvien alueiden asukkaiden olosuhteita ja elämälaatuja.

PÄÄKIRJOITTAJALTA: Venäjän hyökkäys Ukrainaan on saanut urheiluyhteisön reagoimaan. Kannanottoja on kuultu ja kilpailumatkoja Venäjälle peruttu. Jokerit kertoi perjantaina jättävänsä KHL-kauden kesken. Jo tätä ennen useat sponsorit olivat ilmoittaneet vetäytyvänsä yhteistyöstä. Yksittäisiä urheilijoita ei voi velvoittaa yhteiskunnallisiin kannanottoihin, mutta ajatus urheilun ja politiikan erottamisesta on naiivi.

Kuka pelastaa kiirunan ahdingolta?

Kiiruna on tunturipaljakoiden tunnuslaji, jonka elinympäristöä uhkaavat monet ympäristömuutokset. Ilmastonmuutoksen on ennustettu olevan merkittävin uhkatekijä arktiselle ja subarktiselle tunturiluonnolle. Kohonneen lämpötilan myötä kasvillisuus ja ympäristötekijät muuttuvat vaikuttaen suuresti pohjoisten lajien menestymiseen.

ALIO

Pekka Niemelä
Sakari Alhopuro
Heikki Kallo

Kiiruna on Ylä-Lapin lintu, joka asustaa puuttomilla tunturipaljakoiden luonnon luokitteijalla Carl Linné antoi kiirunalle tieteellisen nimen Lagopus mutus. Suomeksi lagopus tarkoittaa jänisjalkaa.

Samoin kuin jäniksen, myös kiirunan jalassa on leveä astumapinta, jonka avulla se on sopetunut kulkemaan upottavassa lumessa. Mutus tarkoittaa myrkkyä, ja nimeä antaessaan Linné on verrannut kiirunaa tunturikoivikoissa elävään sukulaiseen riekkoon, joka on varsinkin soidinaikanaan äänekäs.

Ilmastonmuutos aiheuttaa lumitalven lyhenemisen. Sen myötä lisääntyvä valkean suojavärin omaavien lajien riski joutua petojen saaliiksi. Samoin kanallintujen mahdollisuudet yöpää suojaisissa lumiekipeissä lämpimässä ja pedoilta piilossa vähenevät. Lisäksi pedot eivät kykene niitä lumiekipeistä haistamaan. Myös porojen talvien ravinnonsaanti vaikeutuu suojaisten aiheuttamien kovien jääkerrosten takia.

Kiiruna ei ole ahdingossaan yksin. Samaan kohtala uhkaa muitakin paljakkoilla eläviä lajeja.

Linnuista esimerkkinä ovat keräkurmitsa, kapustarinta, pulmunen ja lapinsirku. Paljakoiden häviämisen johtaisi Suomessa myös äärimmäisen uhanalaisten naalin ja tunturipöllön väistämättömään sukupuuttoon.

Myös monia tunturikasveja, kuten esimerkiksi Utsojella harvinaista lapinvuokkoa, uhkaa sama kohtalo. Samoin uhanalaisiksi muuttuvat noilla kasveilla elävät eliöyhteisöt, kuten monet hyönteiset ja niitä ravinnokseen käyttävät pedot.

Turun yliopiston johtama pohjoismainen tutkimusohjelma "Kuinka suojella tundraa muuttuvassa ilmastossa" selvitti laajasti ilmastonmuutoksen vaikutuksia Penno-skandian pohjoisiin ekosysteemiin.

Ohjelman tulokset osoittavat, että ennustetun ilmastonmuutoksen myötä alkuperäiset puuttomat tunturipaljakot muuttuvat lähinnä pajuja,

Kiirunan valkea suojaväri voi lopulta koitua linnun kohtaloksi tunturipaljakoiden talven lyhetessä väijäämättä ilmaston lämpenemisen johdosta.

haapaa ja tunturikoivua kasvaviksi metsiksi. Myös mätymetsät hyötyvät ja niiden uudistuminen lisääntyy siementuoton kasvaessa.

Erityisen uhanalaisia ovat ikiroutaa sisältävät palsat erikoislaatuine eliöyhteisöineen. Palsat saattavat jopa kadota ilmastonmuutoksen myötä.

Tunturikoivikot ovat maanilmanlaajuisestikin ainutlaatuisen ekosysteemi. Nykykäytöksen mukaan ne ovat lämpimän Golfvirran seurausta.

Golfvirtoja on luonut ilmasto-olosuhteet, jotka suosivat tunturikoivua. Muualla pohjoisessa, kuten Kanadassa ja Siperiassa metsärajan muodostavat havupuut.

Tunturikoivikoiden uudistuminen tapahtuu poikkeuksellisesti. Uudistumisen käynnistäjäksi toimivat aika ajoin toistuvat laajat mittari-perhosten aiheuttamat tuhot. Tuhoon jälkeen koivikot uudistuvat lähinnä juurivesoista ja porojen laidunnuksella on uudistumisessa suuri merkitys. Tunturimittarin lisäksi viime vuosikymmeninä tuhojen aiheuttajaksi on ilmastonmuutoksen seurauksena ilmaantunut myös hallamittari.

Pulmankjärvelle Turun yliopiston Kevon tutkimuskeskuksen ja norjalaisten tutkijoiden yhteistyönä mittareiden tuhoamaan tunturikoivikkoon pystytetyt aitauskokeet antoi-

vat uutta tietoa poron merkityksestä ilmastonmuutoksen vaikutusten ehkäisemisessä. Aitausten sisään laidunnuksen ulottumattomissa syntyneet kasvillisuusimee itseensä auringon lämpöä, joka nopeuttaa lumen sulamista sekä kasvillisuuden uudistumista.

Aitausten ulkopuolella porojen laidunnuksen sitä vastoin pitävät maaston avoimena, auringon valo heijastuu lumen alla, ja vastaavasti lumen sulaminen ja kasvillisuuden uudistuminen hidastuvat. Sitä tutkimus osoitti porojen laidunnuksen olevan erittäin tärkeä tunturipaljakoiden säilymisen kannalta.

Laidunnusta voidaan käyttää apuna, jotta uhanalaiset alueet pysyvät paljakkoina. Porojen ravinnon kaivaminen lumen alle edistää myös kiirunan ravinnonsaantia, koska samalla paljastuvat kiirunalle tärkeät ravintokohteet marjat ja silmut.

Niinpä kiirunat saattavat kerääntyä parviksi protokan alueet pysyvät paljakkoina. Porojen ravinnon kaivaminen lumen alle edistää myös kiirunan ravinnonsaantia, koska samalla paljastuvat kiirunalle tärkeät ravintokohteet marjat ja silmut.

Niinpä kiirunat saattavat kerääntyä parviksi protokan alueet pysyvät paljakkoina. Porojen ravinnon kaivaminen lumen alle edistää myös kiirunan ravinnonsaantia, koska samalla paljastuvat kiirunalle tärkeät ravintokohteet marjat ja silmut.

Alkuperäisen tunturiluonnon suojelun ja tutkimuksen kannalta tärkeitä ovat luonnon- ja kasvillisuuspuistot. Merkille pantavaa on, että Ylä-Lapista puuttuvat paljakoiden ja pal-

huom.

TULEVAISUUDEN TURVAAMINEN
Alkuperäisen tunturiluonnon suojelun ja tutkimuksen kannalta tärkeitä ovat luonnon- ja kasvillisuuspuistot. Merkille pantavaa on, että Ylä-Lapista puuttuvat paljakoiden ja palsojen suojeluun keskittyvät luonnon- ja kansallispuistot.

huom.
Kevon luonnonpuiston päätarkoitus on Kevojen kanjonin erikoislaatuisten luonnon suojelu. Ennustettujen ympäristömuutosten torjumiseksi olisi syytä harkita toimenpiteitä erityisesti paljakoiden ja palsojen suojeluun. Myös Euroopan ainoan alkuperäiskansan vuorovaikutusta ympäröivän luonnon kanssa ei ole otettu riittävästi huomioon.

Saamelaiset ja muut pohjoisen Lapin asukkaat ovat parhaita asiantuntijoita elinympäristönsä tilan arvioinnissa. Heitä tulee kuulla herkillä korvalla etsittäessä yhdessä ekologisesti kestäviä ratkaisuja pohjoisten tunturi- ja koivikkoalueiden tulevaisuuden takaamiseksi.

Ellemme tee jotain tunturipaljakoiden pelastamiseksi, kiiruna joutuu Linnén antaman nimensä mukaisesti mykkänä todistamaan elinympäristönsä tuhoutumista.

Pekka Niemelä on biodiversiteetti- ja ympäristötieteen emeritusprofessori (TY). Sakari Alhopuro lääkitöntutkija ja Turun yliopiston vuoden alumni 2021 ja Heikki Kallo elintarvikekemian emeritusprofessori (TY).

sojen suojeluun keskittyvät luonnon- ja kansallispuistot. Oikeastaan ainut tähän tarkoitukseen soveltuva alue on Kilpisjärvellä sijaitseva, pinta-alaltaan pieni Mallan luonnonpuisto.

Kevon luonnonpuiston päätarkoitus on Kevojen kanjonin erikoislaatuisten luonnon suojelu. Ennustettujen ympäristömuutosten torjumiseksi olisi syytä harkita toimenpiteitä erityisesti paljakoiden ja palsojen suojeluun. Myös Euroopan ainoan alkuperäiskansan vuorovaikutusta ympäröivän luonnon kanssa ei ole otettu riittävästi huomioon.

Saamelaiset ja muut pohjoisen Lapin asukkaat ovat parhaita asiantuntijoita elinympäristönsä tilan arvioinnissa. Heitä tulee kuulla herkillä korvalla etsittäessä yhdessä ekologisesti kestäviä ratkaisuja pohjoisten tunturi- ja koivikkoalueiden tulevaisuuden takaamiseksi.

Ellemme tee jotain tunturipaljakoiden pelastamiseksi, kiiruna joutuu Linnén antaman nimensä mukaisesti mykkänä todistamaan elinympäristönsä tuhoutumista.

Pekka Niemelä on biodiversiteetti- ja ympäristötieteen emeritusprofessori (TY). Sakari Alhopuro lääkitöntutkija ja Turun yliopiston vuoden alumni 2021 ja Heikki Kallo elintarvikekemian emeritusprofessori (TY).

OSUVASTI

"Jos hopeareunusta sodan sumuverholta hakee, se löytyy turvallisuuksiin liittyneistä keskeisistä. Kenen joukoissa seisot, kenet taistoa seuraat vieressä?"

Päätoimittaja
Matti Lehtonen
Turun Tienoossa 24.2.

"Ehkä karneina tässä sotatoimien ja pakotteiden vyöhykkeessä on se, että ulospääsyä ei ole näkyvissä. Olemme siirtymässä aikaan, jossa vallanhimoinen ja despoottinen Putin on ajamassa itsensä lisäksi koko Venäjän kansan eristykseen."

Pääkirjoitustoimittaja
Timo Paunonen
Iltta-Sanomissa 25.2.

"Eihän meillä olisi mitään ihmiskunnan suuria keksintöjä, kuten lääketiedettä, internettiä tai avaruusmatkailua, jos ihmiset eivät olisi uskaltaneet unelmoida. Unelmointi on hyvin inhimillinen tapa."

Organisaatiopsykologi
Annamari Heikkilä
Me Naiset -lehdessä 23.2.

"Huumori on tapa katsoa asioita ja elämää. Katson itse niitä sellaisilla lasilla, joiden läpi kaikki – minä itse mukaan lukien – näyttävät vähän ekysneiltä reppanilta. Elämää ei keskimäärin voi hallita, sen keskellä yrittää vain selvitä parhaansa mukaan."

Näyttelijä
Ville Myllyrinne
Hyvä terveys -lehdessä 3/2022

"Kuva, jonka me annamme itsestämme julkisuudessa tai sosiaalisessa mediassa, ei ole koskaan sama, mitä olemme sisimmässämme. Me kaikki otamme arjesta itsellemme rooleja. Voin sanoa, että ole hyvä duunissani ja hyvä isä, mutta kaikki muu siltä väliltä on sekavaa."

Jalkapallo-ammattilainen ja toimittaja
Aki Riihilahti
Eeva-lehdessä 3/2022

Perustettu 1905

Vastaava päätoimittaja **Jussi Orell**
Pääkirjoitustoimittaja **Veijo Hyvönen**
Toimituspäällikkö **Kirsi Turkki**
Ota yhteyttä **ts.pääkirjoitus@ts.fi**

Veijo Hyvönen: Vladimir Valloittajan epäpyhä sota

KOLUMNII

Tähän mennessä taapahtunut. Tiistai 15.2. Venäjä ilmoitti vetävänsä joukkoja Ukrainan rajalta. Sunnuntai 20.2. Yhdysvallat ja Venäjä hyväksyivät alustavasti ehdotuksen huipputapaamisesta.

Maanantai 21.2. Venäjän presidentti Vladimir Putin tunnusti Ukrainaan kuuluvien separatistialueiden itsenäisyyden. Torstai 24.2. Venäjä aloitti sodan hyökkäällä Ukrainaan.

Putin on mies, joka kulkee omia sotaisia polkujaan. Hämmentämisen mestari.

Ei mitään uutta. Edesmennyt isäni opetti minua monessa asiassa. Yksi opetus on epäluulo itänaapurin johtoa kohtaan. Isäni oli torjumassa Neuvostoliiton "rauhanturvaajia" talvi- ja jatkosodassa. Epäilyt eivät hälvistyneet edes pahimpina suomettamisen aikoina 1970-luvulla. Maukas limppu ja aikataulussaankulkevat junat eivät isälleni olleet sivistyksen mitta.

Verenperintöön saatu epäluulo ei kohdistu Venäjän kansaan, joka on joutunut pitkään kärsimään diktatuurissa. Venäläiset eivät ole päässeet valitsemaan johtajiaan vapaasti.

Venäjään tai Neuvostoliittoon ei yksikään kansakunta ole vapaaehtoisesti liittynyt.

Putinin verenperintö on vuosisatoja kestänyt Venäjän ja Neuvostoliiton johtajien ristiretki länttä vastaan. Putinille uhkakuvia ovat lännen vaikutusvallan vahvistuminen Venäjän rajoilla ja naapurimaiden demokraattinen kehitys, joka uhkaa tarttua myös venäläisiin.

Putinin ristiretki eskaloitui hyökkäyksensä itsenäisten maahan, joka on sotaan täysin syytön.

Simon Sebag Montefioren mainiossa kirjassa *Romanovit 1613-1918* kuvataan Venäjän viimeisten tsaarien ja keisarin värikästä elämästä.

Yksinvaltiaita yhdistää moni asia. Vahvan kansallistunteen vaaliminen. Jatkuva epäluulo omaa lähipiiriä ja vastustajia sekä erityisesti ul-

kovaltoja kohtaan. Väkivallan ja sodan lietsominen Oman vallan pönkittäminen ja juonittelu. Hännstelypiiriin, hovin kokoaminen. Oman edun tavoittelu ja omaisuuksien kerääminen.

Sama tahti jatkui Neuvostoliitossa, vaikka yksipuoluejärjestelmä korvasi keisarinvallan. Neuvostojohtajien hovina olivat politbyroo ja muu puolueaatelisto, uskontona kommunismi.

Putin jatkaa perinteitä. Vastaavaa menoa on nähty monessa Euroopan maassa, mutta ei enää nykyajan. Putinin Venäjä on monessa asiassa taantunut historiaan, eikä sodan aloittaminen paranna maan tilannetta.

Vladimir Putin haluaa olla suuri johtaja, Pietari Suuren ja Stalinin kaltainen. Vladimir Valloittaja tai Vladimir Suuri. Vaarallisia ja sotaisia miehiä kaikki kolme.

Pietari Suuri nosti Venäjän Euroopan suurvaltujen joukkoon, Vladimir Suuri haluaa palauttaa maan vanhan valta-aseman.

Erojakin löytyy. Pietari Suuri nykykaikasti Venäjää ja haki oppia ulkomailta. Putin korostaa perinteisiä venäläisiä arvoja ja syyttää länsimaita moraalista rappaista.

Putinin hovissa istuvat ministerit, turvallisuusneuvoston ja duuman jäsenet sekä häntä tukevat oligarkit. Hän pönkittää valtaansa hallitsemansa median avulla. Etukäteen nauhoitetut, hämmennystä herättävät puheet sisältävät valheita, syytöksiä ja itsesääliä. Ne kertovat karua kieltään joko diktatuurin häikäilemättömyydestä tai harhaisuudesta.

Itsevaltiailta ei ole helppoa, sillä aina pitää olla vahva. Heikko itsevaltiainen on entinen itsevaltiainen. Vahvuutta osoitetaan käyttämällä voimaa. Voimankäyttöön turtaa ja siitä tulee arkipäivää. Pahimmillaan se voi johtaa tuhoisaan sotaan.

Voimankäyttöä ei tule hyväksyä, ja kansojen itsemääräämisoikeutta pitää kunnioittaa.

Venäjään tai Neuvostoliittoon ei yksikään kansakunta ole vapaaehtoisesti liittynyt. Ukrainan asia on meidän asiamme.

veijo.hyvonen@ts.fi

Kirjoittaja on Turun Sanomien pääkirjoitustoimittaja.